

КРЕДИТНИ РЕЈТИНГ

Кредитна историја БиХ

Пипце: Рената Барић, виши стручни сарадник у Одјељењу за европске интеграције и питања развоја финансијских тржишта

**Moody's IS 29.03.2004. B3 са
позитивним изгледима**

**Moody's IS 17.05.2006. B2 са
стабилним изгледима**

Итернационална агенција Moody's Investors Service је 17. маја 2006. године повисила кредитни рејтинг БиХ са B3 са позитивним изгледима на B2 са стабилним изгледима. БиХ се налази четири степена од инвестицијског нивоа кредитне способности и

остаје у групи земаља високог ризика са неинвестицијским шпекулативним рејтингом. Међутим, подсетимо се да је први кредитни рејтинг Бугарске додијелен од агенције Moody's такође био B3, пет степени испод инвестицијског нивоа (као и први рејтинг БиХ) да би у релативно кратком раздобљу¹ Бугарска успјела подићи своју кредитну способност на инвестицијски ниво. Последњих пет година рејтинг Бугарске се сваке године повећавао за један степен што указује да је прогрес ка инвестицијском нивоу у великој мјери корелирао са процесом европских интеграција Бугарске.

Повећање рејтинга БиХ на B2 је признање успјешним економским реформама и изградњи државе у периоду од дојеле првог рејтинга и представља значајан корак напријед и охрабрење реформским процесима у земљи на путу ка европским и глобалним интеграцијама.

Значај рејтинга за БиХ

БиХ ангажује једну рејтинг агенцију, док већина земаља има рејтинг од три водеће рејтинг агенције: Moody's, Standard&Poor's и FitchIBCA. У регији источне Европе једино Србија, Македонија и Молдавија имају само два рејтинга. (Табела 1).

Све до 2004. године, БиХ је уз Албанију била једина европска земља без формалног кредитног рејтинга. Добијањем рејтинга, у марту 2004. године, након дуге ратне и постратне изолације, БиХ се лаганим али сигурним корацима приближава европским и свјетским инвестицијским циклусима.

Побољшан рејтинг ће у будућности омогућити БиХ лакши приступ свјетском тржишту капитала и кредитирање под повољнијим условима, уз ниже камате и дужи рок отплате.

Мишљење и процјена рејтинг агенције су посебно значајни за земље

попут БиХ које потенцијално представљају нова тржишта, јер инвеститори респектују оцјену рејтинг агенције. На основу кредитне оцјене инвеститори имају увид у кредитни ризик и способност држава, што их усмјерава и помаже у инвестицијским стратегијама. Рејтинг доприноси транспарентности и бољој информисаности о земљи. Бришу се предрасуде и негативан имиџ о земљи, често заснован на застарјелим подацима и информацијама. Стога је неопходно аналитичарима рејтинг агенције редовно достављати најновије податке како би се успјела креирати слика о земљи, заснована на актуелним чињеницама.

У овом тренутку, највећи значај кредитног рејтинга за БиХ је да рејтинг даје оцјену оствареног прогреса земље и прецизно наводи политичке и економске реформе које БиХ треба остварити како би се рејтинг повећао.

¹ Процес постизања инвестицијског рејтинга Бугарске је трајао десет година (Moody's), односно шест година (Standard&Poor's и Fitch).

Tabela 1. Dugoro-ni rejting u stranoj valuti zemaqa centralne i isto-ne Evrope

	Moody's	Standard&Poors	Fitch-IBCA
Босна и Херцеговина	B2		
Бугарска	Baa 3	BBB	BBB
Црна Гора *		BB	
Хрватска	Baa 3	BBB	BBB-
Кипар	A2	A	A+
Чешка	A1	A-	A
Естонија	A1	A	A
Мађарска	A1	A-	BBB+
Латвија	A2	A-	A-
Литванија	A3	A	A-
Македонија		BB+	BB
Молдавија	Caa1		B-
Пољска	A2	BBB+	BBB+
Румунија	Ba1	BBB-	BBB-
Русија	Baa2	BBB	BBB
Србија		BB-	BB-
Словачка	A2	A	A
Словенија	Aa3	AA	AA-
Турска	Ba3	BB-	BB-
Украјина	B1	BB-	BB-

* Црна Гора се још увијек не налази на свим званичним листама

Дефиниција кредитног рејтинга

Суверени рејтинг или кредитни рејтинг државе је процјена могућности и спремности владе једне државе да у цијелости и на вријеме сервисира свој дуг.

Процјена рејтинг агенције се односи на два кључна предуслова за успјешно враћање дуга, односно процјењује се колико држава може и колико је држава вољна испуњавати своје дужничке обавезе.

Процес додјеле и ревизије рејтинга захтијева мултидисциплинарни приступ и заснива се на детаљној квантитативној и квалитативној анализи кредитне способности државе, односно анализи низа показатеља који се дијеле у неколико главних категорија: политички ризик, приходи и економска структура, изгледи за раст економије, монетарна стабилност, фискална флексибилност, укупна задуженост државе, спољна ликвидност, спољни дуг јавног и приватног сектора. Дакле, поред економских показатеља за кредитни рејтинг земље су јакo битни политичко-социјални трендови у земљи тако да **политички стабилнија држава, чак и уз лошије економске показатеље, има бољу оцјену од земље политичког ризика.**

Процес додјеле кредитног рејтинга

Процес додјеле кредитног рејтинга је сложен, дуготрајан и континуисан. Код додјеле првог сувереног рејтинга, рејтинг агенција у првој фази тражи од земље низ економских и политичких показатеља и информација. Обично се траже серије економских података у периоду од пет година, као и краткорочне и средњерочне пројекције. Саставни дио процеса рејтинга је и долазак аналитичара рејтинг агенције у земљу гдје на терену, у детаљним разговорима са представницима свих релевантних институција и нивоа власти прикупљају додатне информације о политичком и економском стању и трендовима у земљи. Након додјеле првог рејтинга, рејтинг агенција једном годишње долази у земљу и ради ревизију рејтинга, уз објављивање редовних годишњих извјештаја о рејтингу земље. Поред годишњег извјештаја, рејтинг агенција објављује и кварталне информације о рејтингу земље (Credit Opinion). Процес кредитног рејтинга је

континуисан процес који захтијева стално достављање ажурираних података и добру сарадњу и координацију свих нивоа власти и институција у држави. Одлуком Савјета министара БиХ, Централној банци БиХ (ЦББиХ) је додијељена улога државног координатора и агента коју ЦББиХ одговорно и успјешно обавља. Унутар ЦББиХ, за координацију процеса кредитног рејтинга одговорно је Одјељење за европске интеграције и питање развоја финансијских тржишта. Рејтинг агенције, поред података које им доставља држава, у процесу мониторинга и ажурирања стања у земљи, користе и разне друге изворе података који су им на располагању, као нпр. извјештаји свјетских медија. Стога је у случају нових земаља и земаља у развоју које често прати негативан имиџ, као што је случај са БиХ, јакo битно да представници земље континуисано информишу рејтинг агенцију о позитивним трендовима у земљи.

Читање рејтинга

Табела 2.

FitchRatings, Standard&Poors	Moody's	Obja { wewe rejt ing kategor ije
AAA	Aaa	Финансијска позиција земље је изузетно јака
AA	Aa	Финансијска позиција земље је врло јака, али ризици у дугорочном периоду су већи у поређењу са највише рангираном категоријом
A	A	Финансијска позиција земље је јака уз одређене индикације да би ова позиција у будућности могла бити угрожена
BBB	Baa	Земља има адекватне капацитете за испуњавање својих обавеза, али негативна економска или политичка дешавања могу ослабити могућност сервисирања дуга у будућности
BB	Ba	У краткорочном периоду финансијска способност је добра, али у будућности може доћи до наглог пада способности испуњавања обавеза
B	B	Тренутно држава је у могућности испуњавања обавеза према својим кредиторима, али средњорочно је изузетно осјетљива док је испуњавање обавеза у дугорочном периоду упитно
CCC	Caa	Држава је врло осјетљива због негативних економских, политичких и финансијских дешавања, а испуњавање обавеза у инострану валути зависи од повољног спољњег окружења
CC	Ca	Држава је врло осјетљива због негативних економских, политичких и финансијских дешавања
	C	Држава не испуњава своје обавезе и могућност опоравка је изузетно ниска

Земље које нису у могућности испуњавања својих дужничких обавеза и сервисирање дуга је прекинуто носе ознаку SD (Selective Default) или само D (Default). Fitch i Standard&Poor's категоријама рејтинга A, B и C могу додати ознаку плус (+) или минус (-) како би показали статус земље у оквиру дате категорије. Агенција Moody's модификује A, B и C категорије дода-

јући нумеричке подкатеорије: 1 означава јаку позицију земље у оквиру дате категорије, 2 значи да је статус земље просјечан и 3 показује да је земља најслабија у датој категорији. Поред словне оцјене, агенција даје и своја предвиђања за будућност у виду дескриптивне оцјене: стабилна предвиђања, позитивна и негативна предвиђања.

Табела 3.

Moody's	S&P / Fitch	Obja{wewe rejting kategorije	
Investicijski nivo			
Aaa	AAA	Изванредна кредитна способност	
Aa1	AA+		
Aa2	AA		
Aa3	AA-	Висока кредитна способност	
A1	A+		
A2	A		
A3	A-	Јака могућност сервисирања својих обавеза	
Baa1	BBB+		
Baa2	BBB		
Baa3	BBB-	Адекватна могућност сервисирања својих обавеза	
Neinvesticijski nivo			
[pekulativni nivo			
Ba1	BB+	Сервисирање обавеза је вјероватно	
Ba2	BB		
Ba3	BB-	Условљено	
B1	B+	Висок ризик за испуњавање обавезе	
B2	B		
B3	B-		
Nivo mogućeg neuspjeha - Default			
Caa	CCC+	Висока вјероватноћа неуспјеха или је сервисирање дуга већ угрожено	
	CCC		
	CCC-		
Ca	C	Банкрот или је сервисирање дуговања прекинуто	
D	DDD-D		

Неопходно унапређење регулативе у финансијском сектору

У оквиру Бањалучког велесајма, одржаног од 11. до 14. маја 2006. године, по први пут је одржана манифестација "Дани бх. финансија", која је окупила представнике банака, микрокредитних организација, приватизацијско-инвестицијских фондова, те берзи. Отварајући манифестацију, министар финансија РС **Александар Џомбић** је нагласио да је историја земаља у транзицији показала да је макроекономска стабилност потребан, али не и довољан услов за одрживи економски развој. "БиХ одржава макроекономску стабилност, али и тражи путеве за успостављање тржишне економије као основног критеријума Европске уније (ЕУ)", рекао је Џомбић, уз опаску да и поред динамичног развоја финансијског система, посебно банкарског сектора, још постоје неискориштени потенцијали и дилеме које се требају разријешити. Управо зато, нагласио је Џомбић, оваква манифестација је веома важна као мјесто сукобљавања различитих мишљења које би требала резултовати смјерницама за даљи развој. Министар финансија и тре-

зора БиХ **Љерка Марић** додала је како БиХ тек почиње спознавати снагу и утицај бх. финансијског сектора, а да се неки веома важни елементи тог сектора, као што је тржиште капитала, тек почињу развијати. Како је нагласила министрица, Савјет министара БиХ учиниће све да овај сектор достигне пуни потенцијал. "Ми ћемо учинити све, у оквиру законске регулативе, да се брзо заврши процес око супервизије, који ће дати подршку стабилности, прво банкарском сектору, а онда као примјер и остатку финансијског сектора", рекла је Марић. Прва сесија након отварања манифестације био је округли сто о теми "*Стратегија и правци развоја финансијског сектора БиХ*", којим је председавао вицегувернер Централне банке БиХ (ЦББиХ) **мр. Љубиша Владушић**, који је био и председник Организационог одбора. Он је нагласио да је неопходно квалитетно дефинисати финансијску политику, како би се постигли одговарајући ефекти на макроекономском плану. У стабилности финансијског сектора, рекао је Владушић, једну од кључних улога имају

централне банке, које обављају надзор и праве процјене осјетљивости на могуће ризике. "Објављивањем макроекономских података, централне банке утичу и на транспарентност и јачање тржишне дисциплине", нагласио је вицегувернер, и додао да је у БиХ у припреми пројекат процјене финансијске стабилности који се ради у сарадњи са ММФ-ом и Свјетском банком. Сјајан напредак постигнут у унапређењу банкарског сектора не смије заваравати, те је неопходно да остали сегменти финансијског сектора убрзају започете процесе реформе. "У БиХ не функционише тржиште новца, а створен је законски основ за функционисање тржишта капитала. Неопходно је нагласити потребу за јединственим тржиштем капитала", рекао је Владушић. У оквиру округлог стола, презентацију је одржао и гувернер ЦББиХ, **Кемал Козарић** који је покушао дати приказ цијелог финансијског сектора у БиХ гдје је, осим банкарског сектора, презентовао показатеље за микрокредитни сектор, лизинг компаније, осигуравајућа друштва, као и перспективе развоја тржишта капитала.

Банкарски сектор је најдаље отишао у процесу реформе, што је видљиво кроз константно побољшање понуде банкарских производа, укрупњавање банкарског сектора, пораст штедње на 3,1 милијарду КМ, те активе на 11,8 милијарди КМ. "Укрупњавање је највише видљиво кроз чињеницу да шест највећих банака држи 75% тржишта", изјавио је Козарић, додавши да банкарски сектор данас упошљава 8.392 радника, те да је сигурност сектора повећана чињеницом да су 23 банке чланице програма осигурања депозита. "Банке су примјер да је у БиХ бизнис могућ", рекао је гувернер додавши да ће сектори микрокредитирања, лизинга и осигурања убрзо у развоју сустићи банкарски сектор. Ипак, и поред позитивних помака, неопходно је хитно радити на доношењу одговарајуће регулативе, поготово у сектору микрокредитирања, гдје су постојећа рјешења супервизије неодржива и неприлагођена финансијским системима. "У 2005. години, микрокредитне организације пласирале су 155.261 кредит, што би, ако се узме у обзир да један кредит запошљава 2,1 радника, требало креирати 306.350 радних мјеста, но готово 90% запослених остаје у сектору сиве економије", рекао је гувернер, подцртавши потребу за ефикасном супервизијом и бољом регулативом у овој области, што се такође односи и на секторе лизинга осигурања. Посебну пажњу гувернер је усмјерио на развој тржишта капитала, нагласивши да ће ово тржиште, прије свих, омогућити брз приступ капиталу за јаке инфраструктурне пројекте. "Ово тржиште ће омогућити привлачење интереса иноватора, а отвориће и нове могућности за улагање вишка ликвидности које комерцијалне банке имају", рекао је гувернер. Округли сто, на коме је осим гувернера излагао већи број истакнутих стручњака из свијета финансија, резултовао је занимљивим дискусијама, од којих треба истакнути дискусију о будућем модалитету банкарске супервизије. Док је став једног дијела дискутаната био да супервизија треба бити организована кроз једну независну институцију која ће вршити супервизију цијелог финансијског сектора, став ЦББиХ је да је најбржи и најефикаснији начин уједињења

K. Kozarić: CBBiH ima kvalitetnu zakonsku regulativu

Q. Kovačević: Prezentacija o upravljanju kreditnim rizicima

банкарске супервизије на државном нивоу њено стављање под окриље ЦББиХ. Након округлог стола, одржана је сесија о теми "Управљање кредитним ризицима", током које је презентацију одржао члан Управног одбора ЦББиХ **Љубомир Ковачевић**, који је укратко презентовао начине на које комерцијалне банке управљају кредитним ризицима, са посебним освртом на Басел II. Током свог излагања, Ковачевић је указао на елементе ризика на које банке морају обратити пажњу приликом обраде кредитног захтјева, те питања која се морају поставити апликанту за кредит, како би се стекла што боља слика о његовој солвентности. Процес управљања ризиком има пет фаза, а то су идентификација изложености, оцјена и процјена, контрола, финасирање ризика и управљање ризиком. Дио

презентације посветио је изради што квалитетнијег кредитног портфолија, те његовом мониторингу. "Банка мора обезбједити квалитетан портфолио у цјелини, примјењивати здраву пословну и кредитну политику, радити на брзој детекцији проблематичних кредита, предупредити евентуалне застоје у сервисирању појединих кредита, те формирати резерве за покривање кредитних губитака", нагласио је Ковачевић. Поред округлог стола и сесије о управљању кредитним ризицима, током Дана бх. финансија одржано је још неколико занимљивих сесија, међу којима треба издвојити сесије "Између финансијске институције и непрофитне организације", "Тржиште осигурања у БиХ са могућношћу увођења нових производа у осигурање", те "Могући правци развоја тржишта капитала".

Стварање правног оквира за развој тржишта капитала

Прва међународна конференција Бањалучке берзе (БЛСЕ) под називом "Корпоративно управљање и тржиште капитала" одржана је у Бањи Врућици код Теслића од 17. до 19. маја 2006. године. Чињеница да се тржиште капитала у БиХ налази тек у раној фази развоја, те да је ово прва конференција у БиХ која је уопште посвећена овој теми, разлог је што се на овој конференцији окупило скоро 400 представника институција тржишта капитала, укључујући и представнике Централне банке БиХ (ЦББиХ), која ће бити фискални агент државе приликом издавања државних обвезница. Како је приликом отварања конференције нагласио премијер Републике Српске (РС) **Милорад Додик**, Влада ће учинити све да обезбиди референтно тржиште капитала, привлачно за стране инвеститоре. "Оно што ми је веома драго видјети јесте да се БЛСЕ успјела наметнути у економском и финансијском систему РС и БиХ. Влада настоји, прије свега, створити стабилну политичку ситуацију, да обезбиди потпуно повјерење у владавину закона како би се створило повјерење код учесника у процесу трговине", рекао је Додик. Он је додао да је Влада РС на последњој сједници донијела

законе о акцијском фонду и фонду реституције, и о Развојној банци РС, те да ће Влада конитнуирати наставити радити на стварању законског оквира који ће бити погодан за развој тржишта капитала. "Од 1. јануара идуће године, предвиђено је да престане радити Дирекција за приватизацију РС, а од тада ће сав државни капитал бити тргован на берзи", рекао је премијер, изразивши наду да ће овакав потез Владе омогућити пуни развој потенцијала БЛСЕ и да ће Бања Лука и РС постати препознатљив финансијски центар региона. Гувернер ЦББиХ **Кемал Козарић** позвао је учеснике на тржишту капитала да учине све како би се бх. власти "охрабриле" да активније уђу у процес трговине на тржишту капитала. "Очито је да и БЛСЕ и САСЕ (Сарајевска берза) до данас тргују углавном са материјалом који је проистекао из постојеће приватизације. Нама требају нови производи", рекао је гувернер додавши и да комерцијалне банке чекају на развој овог тржишта на које би се могао уложити вишак ликвидности, јер у овом тренутку комерцијалне банке држе више од 600 милиона КМ изнад прописаног нивоа обавезне ре-зерве. Усвајањем Закона о јавном дугу и гаранцијама и Закона о

унутрашњем дугу, додао је Козарић, држава БиХ је створила оквир да се издају државне обвезнице, прије свега питања унутрашњег дуга. "Сви преговори са ММФ-ом и Свјетском банком почињу са тим тешким питањем за бх. власти - рјешавања унутрашњег дуга, тако да је то један од разлога због којих нисмо добили нови Stand-by аранжман. Такође, један дио спољног дуга би се могао трансформисати у хартије од вриједности које би биле интересантне и домаћим и страним инвеститорима, а ту бисмо добили свјежи капитал за неке веће пројекте, као што је коридор Vc", рекао је Козарић, који је информисао окупљене да је БиХ добила нови кредитни рејтинг B2, што би, према његовим ријечима, морало позитивно утицати на развој тржишта капитала у БиХ. "Ово је добра вијест за стране инвеститоре, који су добили и једну нову гаранцију да је БиХ способна да враћа своје обавезе и своје дугове", рекао је гувернер. На крају излагања истакао је да је циљ ЦББиХ веома јасан, а то је да буде фискални агент за поравнање хартија од вриједности и да се и БЛСЕ и САСЕ, те комисије за хартије од вриједности нађу на тој платформи. Током првог дана конференције, презентацију је одржала и савјетница за питања финансијског тржишта у ЦББиХ **Петра Марковић**, која је присутне упознала о правном оквиру ангажмана ЦББиХ за послове државних хартија од вриједности, те о корацима у процесу издавања и трговине државним хартијама од вриједности. Дио презентације се односио и на начин на који би држава могла користити обвезнице за регулисање исплате старе девизне штедње. На крају презентације, Марковић је закључила да су ЦББиХ и остали учесници на тржишту спремни, те да се само чека на одлуку државних органа за почетак издавања. Треба напоменути да је, осим на тржиште капитала, конференција била усмјерена и на област корпоративног управљања, те реформу пензионих система у земљама региона.

Вицегувернерка Имамовић у улози предавача студентима

Двије групе, од по 65 студената треће и четврте године Економског факултета Свеучилишта у Мостару боравиле су 26. маја у посјети ЦББиХ, током које је вицегувернерка **Фериха Имамовић** одржала презентацију о ЦББиХ, монетарној политици и активностима Банке.

Вицегувернерка Имамовић је кроз структуру приказала основне функције ЦББиХ, наводећи задатке сваког органа, сектора и одјељења, почев од руководећих структура. При томе је поменула основне циљеве и задатке ЦББиХ: да дефинише, усвоји и контролише провођење монетарне политике БиХ путем издавања домаће валуте уз пуно покриће у слободно конвертибилним девизним средствима; да држи службене девизне резерве Банке и управља њима на сигуран и профитабилан начин; да проводи монетарну политику у складу са Законом о ЦББиХ; да прати макроекономска кретања и израђује платни биланс; да успостави и одржава одговарајуће платне и обрачунске системе; да координира активности агенција за

банкарство надлежних за издавање банкарских лиценци и супервизију банака; да прима депозите од државних и јавних институција БиХ и депозите од комерцијалних банака; да издаје прописе и смјернице за остваривање активности Банке у складу са Законом о ЦББиХ; да учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности земље; да заступа БиХ у међународним организацијама о питањима монетарне политике. У допису након предавања, студенти су захвалили ЦББиХ на пријему, а предавање вицегувернерке Имамовић оцијенили јасним, језгровитим и интересантним. Предложили су даљу сарадњу на свим заједничким пољима у дјелокругу двије институције.

БИХ ДОБИЛА ПОВОЉНИЈИ КРЕДИТНИ РЕЈТИНГ - В2

Међународна бонитетна кућа Moody's Investor Service је 17. маја 2006. године, побољшала Босни и Херцеговини кредитни рејтинг са В3 са позитивним изгледима на В2 са стабилним изгледима. Овај повољнији кредитни рејтинг Босни и Херцеговини додијељен је у свјетлу економског и институционалног напретка у периоду од додјеле првог сувереног кредитног рејтинга у марту 2004. године. Агенција Moody's наводи да је Босна и Херцеговина недавно почела преговоре са Европском унијом (ЕУ) о Споразуму о стабилизацији и придруживању који ће помоћи интеграцији земље у Европу и политичком и економском јачању земље. Значајне су и реформе у области одбране и полиције. Већа надлежност домаћих власти омогућила је Уреду високог представника (ОХР) у БиХ да има мању интервенционистичку улогу у управљању државом. Наглашава се напредак у области економске политике, укључујући рјешавање питања компензације за потраживања по основу замрзнуте старе девизне штедње. Порез на додатну вриједност (ПДВ) је успјешно уведен, а његово прикупљање је изнад очекивања и омогућиће додатну подршку јавним финансијама. Moody's, међутим, указује и на питања која ограничавају рејтинг, међу којима је

неусвајање уставних промјена. Додатну забринутост представља висок дефицит текућег рачуна, иако је трговински дефицит значајно смањен у првом кварталу ове године, захваљујући увођењу ПДВ-а. Кредитни рејтинг земље представља процјену могућности и вољности владе једне земље да у потпуности и на вријеме сервисира свој дуг. Бољи кредитни рејтинг омогућава држави повољније услове за задуживање на међународном тржишту капитала, односно издавање обвезнице или задуживање код пословних банака у свијету. Са бољим кредитним рејтингом, држава ће се моћи повољније задуживати на тржишту, односно уз нижу камату, већи износ кредита или дужи рок отплате. Кредитни рејтинг је веома важан и за потенцијалне стране инвеститоре који на основу њега добијају својеврсну слику економије земље у коју намјеђу равају улагати, што је важан податак и за владу те земље да би могла правилно оцијенити стање и подузети неопходне кораке на његовом унапређењу.

АМБАСАДОР БУТЛЕР ПОСЈЕТИО ЦББИХ

Први замјеник високог представника у БиХ, амбасадор **Larry Butler**, посјетио је 24. маја 2006. године Централну банку Босне и Херцеговине (ЦББиХ), гдје је разговарао са гувернером **Кемалом Козарићем** и вицегувернерима **Ферихом Имамовић**, **Анком Муса** и **мр. Љубишом Владушићем**. Амбасадор **Butler** честитао је гувернеру Козарићу на увјерљивим и ефикасним аргу-

ментима на основу којих су међународни финансијски кругови добили боље мишљење о босанскохерцеговачком финансијском стању и дугорочним економским изгледима. Он је нагласио да је гувернер Козарић имао веома значајну улогу у недавној одлуци међународне бонитетне куће Moody's Investor Service да Босни и Херцеговини подигне кредитни рејтинг са В3 на В2. Званичници Уреда високог представника (ОХР) и ЦББиХ разговарали су и о потреби успостављања банкарске супервизије на државном нивоу. Ова реформа, која представља један од захтјева за европско партнерство, заштитиће депозитаре у БиХ, те јачањем банкарске сигурности, охрабрити инвестиције и отворити радна мјеста. Закључено је да је неопходно да представници ОХР-а у БиХ, ЦББиХ и министарства финансија БиХ, Федерације БиХ и Републике Српске (РС) заједно подзму конкретне кораке у успостављању најадекватнијег модела банкарске супервизије и утврђивању динамике ове реформе. Према оцјени званичника ОХР-а и ЦББиХ, банкарска супервизија би најбрже и најквалитетније била успостављена унутар ЦББиХ.

Raiffeisen bank БиХ и ABS банка укупни побједници

Raiffeisen bank BiH и ABS банка Сарајево укупни су побједници четвртих Спортских сусрета банкара БиХ, а мушка екипа Централне банке Босне и Херцеговине (ЦББиХ) освојила је прво мјесто у одбојци. Raiffeisen bank BiH освојила је прво

мјесто у стоном тенису, мушка и женска екипа, те треће мјесто у одбојци, жене. Мушка и женска екипа ABS банке освојиле су прво мјесто у шаху и треће мјесто у одбојци, мушкарци. ЦББиХ освојила је и изузетно добро друго мјесто у малом

ногometу, а Аднан Пехливановић из ЦББиХ проглашен је играчем турнира. Спортски сусрети банкара БиХ ове године одржани су од 25. до 28. маја у на терену Спортско-рекреационог центра у Међугорју, у организацији Удружења банака БиХ.

Одбојкашку екипу ЦББиХ, која је у финалу савладала НЛБ Развојну банку Бања Лука, сачињавали су: Јосип Јелавић, Моамер Халваџија, Енвер Паћука, Далибор Марковић, Бојан Савић, Саша Лемез, Драган Црногорац, Јосип

Салапић, Огњен Вуковић, Самир Фазлагвић, Зоран Делић и Жељко Суботић. Одбојкашима и њиховом тренеру Мирзети Арнаутовић четитке, уз жељу да и наредне године остваре исти резултат...

Malonogometni tim CBBiH:
Odlično drugo mjesto

Adnan Pehlivanović najbolji
igrač malonogometnog turnira

Преглед постигнутих резултата по дисциплинама:

MALI
NOGOMET

1. Procredit bank BiH Sarajevo
2. Centralna banka BiH
3. Pavlović International Bank Bijeljina

MU [KARC I :

1. Centralna banka BiH
2. NLB Razvojna banka Bawa Luka
3. ABS banka Sarajevo

@ENE:

1. Zepster banka Bawa Luka
2. HVB Central Profit banka Sarajevo
3. Raiffeisen bank BiH Sarajevo

ODBOJKA

STONI
TENIS

MU [KARC I :

1. Raiffeisen bank BiH Sarajevo
2. Nova bawalu-ka banka, Bawa Luka
3. Hypo-Alpe Adria Bank Mostar

@ENE:

1. Raiffeisen bank BiH Sarajevo
2. NLB Tuzlanska banka Tuzla
3. LT Gospodarska banka Sarajevo

MU [KARC I :

1. ABS banka Sarajevo
2. Union banka Sarajevo
3. NLB Tuzlanska banka Tuzla

@ENE:

1. ABS banka Sarajevo
2. NLB Tuzlanska banka Tuzla
3. Volksbank BH, Sarajevo

[AH

И ЈОШ СПОРТА...

ЦББиХ домаћин Спортских сусрета централних банака региона

Централна банка Босне и Херцеговине биће домаћин других Спортских сусрета централних банака региона, које ће бити одржане од 22. до 25. јуна 2006. године. Организација овакве врсте сусрета почела је прошле године, те су прве спортске игре централних банака региона одржане у Београду, у организацији Народне банке Србије и уз учешће екипа седам централних банака региона. Ове године на другим спортским сусретима, чију је организацију

преузела ЦББиХ, учествоваће екипе 11 централних банака: Албаније, БиХ, Бугарске, Грчке, Мађарске, Македоније, Црне Горе, Румуније, Србије, Словеније и Турске. Очекује се да ће бити око 300 учесника, но интересантно је да ће међу такмичарима бити и гувернери централних

Спортски сусрети централних банака почеће коктелом, чији је домаћин гувернер ЦББиХ **Кемал Козарић**. На коктел ће, осим учесника на спортским играма,

банка. Сва такмичења ће бити одржана у сарајевској дворани "Зетра" и одвијаће се у четири дисциплине: одбојки, стеном тенису, ногомету и кошарци. Након овогодишњих у Сарајеву, наредне спортске игре централних банака региона биће одржане у Грчкој.

бити позвани и амбасадори земаља учесника на играма, који су на дужности у БиХ. За госте ће бити и уприличен обилазак Сарајева.

ГЛАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ И ФИЛИЈАЛЕ

ГЈ Сарајево

ГЈ Мостар

ГБРС Бања Лука

Филијала Брчко

Филијала Пале

ГЈ САРАЈЕВО

У току маја продаја КМ банкама износила је 102.533.199,04 КМ, док је куповина КМ од банака износила 48.245.928,00 КМ. Куповина ефективног страног новца (евро) од банака са преносом на рачун у иностранство износила је 1.707.048,66 КМ. У служби за трезорске послове извршено је 130 пријема готовог новца КМ у вриједности од 50.292.490 КМ, од чега је 1.325.891 комад новчаница и 818.990 комада кованица и 95 излаза готовог новца у вриједности од 72.259.222,20 КМ. Од тога је 2.410.264 комада новчаница и 1.043.001 комад кованица. Број издатих потврда из Централног регистра рачуна за мај износи 533 комада и наплаћено је 2.655 КМ. У платном промету је обрађено 558.832 жиро клиринг трансакције, вриједности 215.837.144,31 КМ.

ГЈ МОСТАР

Од 15. до 19. маја, главни интерни ревизор ЦББиХ са замјеницима извршили су ревизију пословања ГЈ ЦББиХ Мостар. У овој јединици је 30. маја одржана презентација и едукација о кривотвореним новчаницама EUR и новчаницама и кованицама КМ. Презентацију је одржао референт за вјештачење новчаница Одјељења трезора ЦУЦББиХ. Презентацији су присуствовали представници 16 комерцијалних банака. У мају, у ГЈ Мостар обављено је 253.059 трансакција платног промета, од

чега 246.905 жиро клиринга и 6.154 трансакције РТГС-а. Примљено је 118 захтјева за издавање података из Јединственог регистра трансакцијских рачуна и издате потврде. У Служби за трезорске послове од 1. до 31. маја, број улазних протокола износио је 78 комада укупне вриједности 31.617.306,00 КМ. Број излазних протокола износио је 61 комад укупне вриједности 49.346.589,35 КМ.

ГБРС БАЊА ЛУКА

Све комерцијалне банке за које се Собрачун обавезне резерве врши у ГБРСЦББиХ, од почетка ове године до 31. маја, испуниле су законски прописане обавезне резерве. Просјечан салдо на рачунима резерви банака које води ГБРСЦББиХ је у мају порастао за 10% у односу на претходни мјесец. Служба за трезорске послове је успјешно и квалитетно завршила све послове и задатке који се односе на готовинске трансакције, а у складу са важећим упутствима и процедурама. У мају је обављена 221 трансакција, примљено је и избројано око 1.850.000 комада новчаница и кованица (КМ и ЕУР ефективе).

ФИЛИЈАЛА БРЧКО

У Филијали Брчко, током маја одржано је више састанака у вези са куповином пословног простора. Руководилац Филијале Мирзета Арнаутовић је 18.

маја присуствовала састанку у ГБРСЦББиХ Бања Лука у вези с усклађивањем упутстава и процедура везаних за трезорско пословање. У просторијама Филијале Брчко је 31. маја одржана сједница Управног одбора ЦББиХ. И даље се биљежи значајан обим рада у издвојеном трезору: индекс броја улаза БАМ је 119,44, индекс вриједности улаза БАМ је 132,24, индекс броја улаза EUR је 88,14 и вриједности EUR је 121,73. Потписан је анекс Уговора о изради инвестиционо-техничке документације.

ФИЛИЈАЛА ПАЛЕ

У току маја, настављен је раст трансакција продаје и куповине КМ на нивоу Филијале Пале. Број продаја КМ порастао је за 15%, док је број куповина КМ порастао за 50% у односу на април. Позитиван салдо између продаје и куповине порастао је за 2% и износи 320 милиона КМ. Број трансакција везаних за истурене трезоре ЦББиХ такође биљежи раст. Тако је број полога порастао за 30%, док је број исплата из трезора порастао за 11%. КМ депозити банака које води Филијала Пале порасли су за 12%, док су депозити у другим валутама порасли 5% у односу на претходни мјесец. Просјечан салдо на рачунима резерви порастао је за 17%. Број захтјева за издавање у CAS порастао је за 8%, док је број међубанкарских трансакција остао на нивоу априла.

ЗАПОШЉАВАЊЕ

Примљен један службеник у радни однос на одређено вријеме

У радни однос на одређено вријеме у трајању од три мјесеца 3. маја 2006. године примљена је **Русмира Купусовић**, дипломирани економиста. Она је примљена на радно мјесто економисте II у Служби за статистику платног биланса Одјељења за економска истраживања и статистику, по основу замјене привремено одсутног службеника.

Желимо јој искрену добродошлицу у колектив. У току маја није било престанка радног односа службеника ЦББиХ, нити је било распоређивања службеника на друга радна мјеста. ЦББиХ има 288 запослених службеника, од којих су 282 службеника у радном односу на неодређено, а шест службеника у радном односу на одређено

вријеме. Од броја службеника који су у радном односу на одређено вријеме, пет их је по основу замјене одсутних, односно распоређених службеника, а један службеник у својству приправника. Један службеник ЦББиХ, који је у радном односу на неодређено вријеме, налази се на неплаћеном одсуству.

Мјесец богат семинарима

Економски аналитичар у Одјељењу за Економска истраживања и статистику **Белма Чолаковић** присуствовала је радионици *"Економетријски модели и методологије"* која је одржана у Београду, 3. и 4. маја. Организатор је била Народна банка Србије у сарадњи с Европском централном банком (ЕЦБ). У организацији Аустријске народне банке, у Линзу је од 10. до 12. маја одржана конференција о искуству са евром и припремама за евро. Овој конференцији присуствовала је директор ГБРСЦББиХ **Мирјана Јахимовић**. У Бечу је 22. и 23. маја одржана конференција под називом *"Глобализација: могућности и изазови за свијет, Европу и Азију"*, а присуствовао јој је директор ГЈ Сарајево **Садик Кадрић**. Организатор је била Аустријска народна банка. Економиста за банкарство у Служби за банкарство ГБРСЦББиХ **Бања Лука Драган Јовић** боравио је од 29. маја до 2. јуна у Франкфурту, гдје је, у организацији Deutsche bundesbank, одржан семинар *"Финансијска стабилност"*. Економски аналитичар у Одјељењу за економска истраживања и статистику **мр. Небојша Настић** присуствовао је семинару *"Циљана инфлација"* који је одржан у пољском граду Залесие, од 18. до 20. маја. Семинар је одржан у организацији Народне банке Пољске у сарадњи са Народном банком Швицарске. У Београду је од 17. до 19. маја одржан семинар *"Међународни платни промет I"*. Семинар је организовала Народна банка Србије, а присуствовала му је координатор Службе за процјену тржишта у ГЈ Мостар **Лидија Жуљевић**. Координатор Службе за мониторинг трансакција КМ у Одјељењу за мониторинг и анализе **Ново Цицовић** присуствовао је 37. симпозијуму Савеза рачуновођа и ревизора Србије, који је одржан од 25. до 27. маја на Златибору. Координатор Службе за физичку сиг-

урност **Сехид Ибишевић** и координатор Одјељења трезора **Мирсада Ефендић** присуствовали су симпозијуму у поводу 20 година кинеграма у свијету и 10 година кинеграма у Србији и Црној Гори. Организатор је био МРГ експорт - импорт, а симпозијум је одржан 23. и 24. маја у Београду. Спољнотрговинска комора БиХ и ЕЦОС - Институт за едукацију СТК БиХ, Сарајево организовали су од 25. до 28. маја на Корчули прву серију семинара *"Професионално оспособљавање особља у администрацији"*. Овом семинару присуствовале су административни помоћник у Уреду главног интерног ревизора **Аида Алибашевић** и административни помоћник у Служби за публикације, библиотеку и административне послове **Азра Ајановић**. У Неуму је од 25. до 27. маја одржан седми Међународни симпозијум *"Реформе у БиХ у функцији развоја"*. Присуствовали су му координатор Службе за финансијско - рачуноводствене послове **Мехо Калтак**, координатор Службе за рачуноводство, опште и административне послове ГЈ Мостар **Мирна Кадић**, координатор Службе за трезорске послове ГЈ Мостар **Ведранка Гаџић**, главни интерни ревизор **мр. Анкица Колобарић**, замјенице главног интерног ревизора **Ангела Медић** и **Јасмина Новалија**, координатор Службе за сервисирање унутрашњег јавног дуга БиХ **Белма Сарачевић** и координатор Службе за сервисирање вањског јавног дуга БиХ **Емира Мекић**. Првој међународној конференцији Бањалучке берзе хартија од вриједности присуствовали су координатор за банковну супервизију у Уреду гувернера **мр. Љиљана Марјановић**, савјетник за питања финансијског тржишта у Уреду гувернера **Петра Марковић** и руководилац Филијале ГБРСЦББиХ Пале **Марко Радовић**. Конференција је одржана од 17. до 19. маја у Теслићу. Сарајево Graduate School of

Business организовала је од 15. до 18. маја семинар *"Финансијска тржишта и инструменти"*. Присуствовале су му главни интерни ревизор **мр. Анкица Колобарић** и координатор Службе за сервисирање унутрашњег јавног дуга БиХ **Белма Сарачевић**. Виши стручни сарадник у Одјељењу за европске интеграције и питања развоја финансијских тржишта **Рената Барић** учествовала је на семинару *"Чешка народна банка као члан Европског система централних банака - ESCB"*, који је одржан од 15. до 18. маја у Прагу, у организацији Чешке народне банке. Вицегувернер ЦББиХ **Анка Муса** боравила је од 4. до 7. маја на Светом Стефану како би присуствовала прослави 100 година од издавања првих новачница Црне Горе. Вицегувернер ЦББиХ **мр. Љубиша Владушић** присуствовао је 15. састанку Клуба гувернера централних банака централне Азије, региона Црног мора и балканских земаља. Клуб гувернера је одржан од 19. до 22. маја у руском граду Казану и у организацији Банке Русије. Годишњој скупштини Европске банке за обнову и развој (ЕБРД), која је од 20. до 23. маја одржана у Лондону, присуствовали су гувернер ЦББиХ **Кемал Козарић** и специјални асистент гувернера **Лејла Симон**. У Лондону је одржан и радни састанак о теми *"Финансијско извјештавање централних банака"*. Одржан је 22. и 23. маја, у организацији Central Banking Publications LTD. Присуствовао му је руководилац Одјељења за рачуноводство и финансије **Нинослав Греговић**. Правни савјетник у Одјелу за администрацију и финансије **Јасенка Жигић** и службеник за кадровске послове I у Служби за кадровске послове **Едина Чобо** присуствовале су састанку координатора за техничку сарадњу и обуку, који је одржан 23. и 24. маја у Базелу, у организацији Банке за међународна поравнања (BIS).

CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE

ЦЕНТРАЛНА БАНКА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Издавач: Централна банка БиХ; Адреса: Маршала Тита 25, 71000 Сарајево; Припрема: Служба за односе с јавношћу ЦББиХ;

Веб страница: <http://www.cbbh.ba>; Имејл: contact@cbbh.ba; Уредник: Зијада Ковач; Контакт телефон: (033) 278-123; ДТП уредник: Алмир Салиховић;

Сарадници: Ема Мунцехасић (лектор), Алмир Салиховић, Данијела Голијанин, Дарија Драгаш и Вилдана Поповчевић (лектори - електронска верзија), Анђа Бијељак (текстови о запошљавању) и Едина Чобо (текстови о едукацији); Штамп: Севда Хаџић, Служба за заједничке послове ЦББиХ; Билтен излази сваког мјесца

ЦЕНТРАЛНА БАНКА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Мјесечни биланс стања (привремени) од 30. априла 2006. године
Објашњења

Мјесечни биланс стања се издаје да би се обезбиједиле информације о раду Централне банке Босне и Херцеговине према правилу валутног одбора и да би се понудиле посебне информације које захтјева Закон о Централној банци Босне и Херцеговине.

Неке посебне карактеристике биланса стања од 30. априла су:

На дан 30. априла Банка је задовољила обавезе правила валутног одбора како то наводи члан 31. Закона. Стање нето стране активе превазилази њену монетарну пасиву у конвертибилним маркама (KM) за 178.827.800 KM. Ово је приказано у ставки нето девизна актива минус монетарна пасива.

Девизна актива је сачињена углавном од депозита који се држе код ино-банака.

Биланс стања, такође, приказује композицију држања валута тако што их диференцира у EUR и остале валуте.

Банчини девизни депозити доносе приход од камата за Банку.

Монетарна пасива је у највећем обиму представљала обавезу Банке за KM новац у оптицају (1.901.691.625 KM) и депозите резидентних банака (2.155.383.300 KM).

Капитал и резерве одражавају почетни капитал, резерве, акције и акумулисане добити Банке од почетка њеног рада 11. августа 1997. године. Као депозитар за чланство Босне и Херцеговине у MMФ-у, Банка исказује у билансу стања MMФ-ове рачуне 1 и 2 као страну пасиву, и чува хартије од вриједности Владе Босне и Херцеговине везане за чланство. Истовремено дјелујући и као фискални агент у име Владе у њеним односима са MMФ-ом, Банка евидентира средства и обавезе Владе везане за чланство на повјерљачким рачунима одвојеним од биланса стања. Консолидацијом свих рачуна везаним за чланство Босне и Херцеговине у MMФ-у израчунава се обавеза као нето чланска позиција од 83.651.955 KM.

Банка, такође, води одређене рачуне страних валута у смислу споразума између Владе Босне и Херцеговине и страних влада и финансијских организација, као и девизне рачуне државних институција и агенција за које Банка дјелује као агент. Како ови рачуни нису нити актива нити пасива ЦББиХ, они нису укључени у горенаведени биланс стања. Укупни износ средстава која се држе на овим рачунима је био 318.139.494 KM.

Даљи упити који се тичу Мјесечног биланса стања могу се упутити Одјељењу за рачуноводство и финансије у Сарајеву на тел. (33) 27 81 19, факс (33) 27 82 94. Представници медија могу се обратити Служби за односе с јавношћу на тел. (33) 27 81 23, факс (33) 27 82 96.

Централна банка Босне и Херцеговине је независна монетарна институција БиХ и нема никаквих организационих веза са било којом пословном банком.

ЦЕНТРАЛНА БАНКА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
Мјесечни биланс стања (привремени) од 30. априла 2006. године
(износи у KM еквивалентима)

АКТИВА		Укупан износ	EUR	Остале валуте
1	Девизна актива	4.476.628.556	4.471.526.105	5.102.451
1.1	Готовина	53.788.365	53.747.050	41.315
1.2	Краткорочни депозити	4.420.672.670	4.417.779.055	2.893.615
1.3	SDR у MMФ-у	2.167.521	0	2.167.521
2	Остала актива	89.784.302		
УКУПНА АКТИВА (1 + 2)		4.566.412.858		

ПАСИВА		Укупан износ
3	Монетарна пасива	4.296.778.309
3.1	Валута у оптицају	1.901.691.625
3.2	Кредитни биланс резидентних банака	2.155.383.300
3.3	Кредитни биланс осталих резидената	239.703.384
4	Обавезе према нерезидентима	1.022.447
5	Остала пасива	5.593.495
6	Капитал и резерве	263.018.607
УКУПНА ПАСИВА (3+4+5+6)		4.566.412.858

Нето девизна актива минус монетарна пасива (1 - 3 - 4)	178.827.800
--	-------------

mr.sc. Анкица Колобарих
Главни интерни ревизор

Кемал Козарић
Гувернер

Сарајево (датум) 18.05.2006.